

iz naših knjižnica

Uređuje: Danko Škare

Permanentna edukacija knjižničara visokoškolskih i znanstvenih knjižnica

Jasna Dravec-Braun

PMF - Matematički odjel

Središnja matematička knjižnica, Bijenička c. 30, 10002 Zagreb

Nesumnjivo je da knjižničarska profesija obuhvaća mnogo područja djelovanja koja su uvijek bila u službi znanosti i obrazovanja, odnosno u širem kontekstu, osnovna im je svrha prikupljanje i diseminacija informacija različite vrste. Tehnike i metode pronalazjenja, čuvanja i prenošenja informacija često su se mijenjale u skladu s napredovanjem tehnologije reproduciranja publikacija kao i s razvojem komunikacija, a postepeno su se razvijali i novi načini vrednovanja publikacija. Osjetno je velik skok u napretku ostvaren primjenom računala i mrežnih elektroničkih komunikacija, posebno interneta. Nije uopće upitno da li knjižničari trebaju slijediti novonastale promjene svladavajući vještine rada da bi unaprijedili organizaciju i brzinu bibliotečnog poslovanja te upotpunjujući znanja o znanstvenim izvorima, menadžmentu i vrednovanju. Pitanje je samo na koji način osmisliti i provesti obrazovanje. Završetkom formalnog obrazovanja nije kraj usavršavanju u struci i vještinama koje su potrebne za njenu primjenu. U toj točki spajaju se praktični rad i teoretska priprema za njeno provođenje. Detaljno razrađeni stavovi i pristup obrazovanju kompetentnog stručnjaka prikazani su u radu o školovanju knjižničara i prilagodbi programa "novom vremenu" (J. Lazić-Lasić, 2000.). No na promjene koje neprestano nastaju knjižničari mogu odgovarati po svojoj stručnoj savjesti praćenjem i usvajanjem novih znanja i vještina, dakle posve individualnim radom na samome sebi. Druga mogućnost podrazumijeva postojanje, na višoj razini, organizirane edukacije, bilo u sklopu institucije, skupu srodnih institucija ili u organizaciji stručnih i strukovnih tijela knjižničarske zajednice. Za takav vid obrazovanja nužan je i solidan ekonomski standard. Moglo bi ga se podvesti pod jedno od Urquhartovih načela bibliotekarstva, prema kojem knjižnice treba financirati.

Na koji način je danas moguće ostvariti izobrazbu knjižničara u Hrvatskoj? Prema projektu: "Model permanentnog obrazovanja knjižničara" (T. Aparac-Jelušić, 2001.) sadržaj stručnog usavršavanja jesu tečajevi u obliku radionica, kraćih seminara, sudjelovanje u radu kongresa, konferencija i drugih oblika stručnih sastanaka te objavljivanje radova u znanstvenim i stručnim časopisima. Tim projektom razrađen je i sustav bodovanja koji definira stupnjeve napredovanja i stjecanje pripadajućih zvanja. Biti knjižničar postaje u 21. stoljeću vrlo zahtjevan poziv koji traži kako zavidan skup znanja tako i brojne ljudske kvalitete za izgradnju profesionalnog identiteta.

U posljednjem desetljeću nastojalo se kroz nekoliko projekata povezati rad znanstvenih i visokoškolskih knjižnica po znanstvenim disciplinama. To je sustav znanstvenih informacija. Unutar njega se 1994. g. uspostavio tematski podsustav prirodoslovlje, 1997. tematski podsustav biomedicina, 2001. tematski podsustav humanistika te 2002. podsustav društvene znanosti. Na taj način je stvorena osnova za koordinirani rad knjižnica u kojem je i stručno usavršavanje dobilo svoje mjesto. Knjižničari su poticani na pohađanje tečajeva i drugih vidova usavršavanja, a njihov rad je praćen. U tom je razdoblju broj knjižnica koje su uključene u SZI bitno povećan pa se na taj način i poticaj širio i širi se i dalje.

Kako se većina knjižnica prije deset godina počela opreмати računalima, započeli su tečajevi za informatičko opismenjavanje knjižničara. Jedan primjer iz 2000. godine pokazuje da je 41 knjižničar sudjelovao na 15 takvih tečajeva.

Prikladni tečajevi za ovu vrstu znanja i vještina jesu tečajevi u SRCE-u koji se održavaju tijekom akademske godine i besplatni su za članove akademske zajednice. Po sadržaju su zastupljeni tečajevi od osnovnih tečajeva o internetu, naprednih tečajeva o internetu, preko naprednih MS Office tečajeva do tečajeva o virusima i virusnoj zaštiti, statističkih tečajeva i dr. Osim u Zagrebu ovi se tečajevi mogu pohađati u novootvorenim centrima CARNET-a u Splitu, Osijeku, Rijeci, Zadru i Dubrovniku.

Također su se za pojedine teme, kako informatičke tako i stručne, organizirali pojedinačni tečajevi s pozvanim predavačima ili ovima iz vlastite sredine ukoliko su kompetentni.

Primjer stručnog usavršavanja u okviru SZI-ja su organizirane radionice o katalogizaciji građe u okviru tematskih podsustava ili zajednički.

Različite teme iz bibliotekarstva mogu se upoznati i kroz kolokvije knjižnice Instituta "Ruđer Bošković", koji se odvijaju jednom mjesečno. Ti kolokviji kao i drugi načini edukacije prihvatljivi su za sve vrste knjižnica.

Prije dvije godine utemeljen je Centar za stalno stručno usavršavanje pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. Tečajevi koje organizira taj centar iz svih su područja knjižničnog djelovanja, a polaznici trebaju platiti kotizaciju. Moduli po kojima je organiziran rad tečajeva su sljedeći: intelektualna sloboda i pravna i etička pitanja knjižničarske profesije; knjižnično poslovanje i upravljanje; izgradnja zbirke; bibliografski nadzor; vrednovanje usluga i izvor i primjena istraživanja u knjižnicama; elektronički informacijski izvori i sustavi; elektroničko nakladništvo. Podaci i raspored se mogu naći na URL: <http://nsk.hr/CSSU>. Na istoj internetskoj stranici nudi se i učenje na daljinu pod naslovom "Digital libraries and education" putem mrežnog tutorijala kao što su bazično pretraživanje interneta, tutorijal za pretrživače ("search engines"), mrežni učitelj, potporni program bibliografskih instrukcija itd.

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici organiziraju se tečajevi kooperativne katalogizacije za knjižnice koje imaju istu informacijsku (UNIX) i programsku podršku (CROLIST). Taj tečaj obrazuje za upotrebu informatičke aplikacije, no nužno je vrlo dobro poznavanje pravila katalogizacije građe, za što postoje pravilnici.

Slično tome CARNetov Centar za online baze podataka te Služba znanstvenih informacija-online pretraživanje, u sastavu NSK-a organiziraju tečajeve za korisnike baza, među kojima su knjižničari na prvom mjestu. Trenutačno je za akademsku zajednicu omogućen pristup brojnim bazama iz svih područja znanosti (<http://nppur.irb.hr/ovid>, <http://www.nsk.hr/usluge/katalog.htm>).

Sljedeći vid usavršavanja jesu seminari i konferencije. Tako od 2000. godine SZI svake godine organizira tematski Seminar za knjižnice visokih učilišta i znanstvene knjižnice. Dosadašnje su teme bile nabava u knjižnicama, informacijska tehnologija u našim knjižnicama, nove usluge knjižnica, kako nas vide drugi.

Aktivnosti Hrvatskog knjižničarskog društva također potiču i upozoravaju na potrebu permanentnog obrazovanja. Posljednja, 34. skupština ovog društva u svom je radu, među ostalim, imala i sekciju pod naslovom obrazovanje knjižničara i europske integracije. To društvo u suradnji s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom od 1996. g. svake godine organizira Dane specijalnog knjižničarstva, gdje su visokoškolske knjižnice zastupljene s oko 60 %. Ovogodišnji skup bio je posvećen ulozi knjižničnih sustava hrvatskih sveučilišta. Moglo se bolje upoznati sa stanjem knjižnica po sveučilištima i međusobnom suradnjom sveučilišta te kako na legislativnoj razini osigurati razvoj sveučilišnih, visokoškolskih i znanstvenih knjižnica.

Nadalje, već se osam godina uzastopce održava seminar "Arhivi, knjižnice, muzeji", koji podržava raznorodne tematske sadržaje sa simultanim radom u nekoliko radionica. Seminar organiziraju Hrvatsko knjižničarsko društvo, Hrvatsko muzejsko društvo i Hrvatsko arhivističko društvo.

Zatim, u organizaciji Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a sada Filozofskog fakulteta Sveučilišta Juraj Strossmayer u Osijeku i Sveučilišta Rutgers iz Sjedinjenih Američkih Država u Dubrovniku se posljednjih pet godina održava međunarodni seminar "Libraries in the digital age" koji prati promjene vezane za digitalizaciju građe, pristupa i komunikacija.

Nešto specifičnija i tematski uža je međunarodna konferencija CROINFO "Knowledge management", na kojoj se obrađuju

različite teme o prijenosu i manipuliranju znanjem u industrijskim organizacijama, akademskim zajednicama i dr. Organizatori te konferencije su Nacionalna i sveučilišna knjižnica i Pliva.

Može se još spomenuti i CARNet-ova korisnička konferencija CUC, koja svojim sadržajem može pomoći u nadgradnji informatičkog znanja i njegove primjene. Održava se svake godine počevši od 1999. g. Teme su raznovrsne: od učenja o internetu, učenja putem interneta, publiciranje na internetu, portali, digitalne knjižnice, globalne mreže itd.

Usavršavanje stranih jezika također je nužno za knjižničarsku profesiju, pa se povremeno organiziraju tečajevi po pojedinim grupama knjižničara. Mogu se još spomenuti i prezentacije novih, naprednijih informatičkih aplikacija za bibliotečno poslovanje, različitih baza podataka i dr. Regionalna društva knjižničara kao i gradska organiziraju predavanja s tematikom bliskom različitim vrstama knjižnica. Praćenje stručne literature trebalo bi postati svakodnevnom praksom.

Može se reći da u Hrvatskoj postoje brojne mogućnosti i načini za permanentno obrazovanje knjižničara, koje je kako imperativ vremena u kojem živimo tako i jedan od načina ponašanja prema Etičkom kodeksu Hrvatskog knjižničarskog društva.

No postoje i neki problemi u provođenju edukacije. Uočavaju se pri odazivu na tečajeve i skupove, a to su ponajprije nedostatak financijskih sredstava, posebno na međunarodnim skupovima kojima je kotizacija velika uz putne troškove i troškove boravka, kao i izostajanje s posla osobito tamo gdje je u knjižnici samo jedna osoba. Korisnička zajednica trebala bi imati razumijevanja za te vrste problema, shodno svojim mogućnostima, jer je cijeli taj napor za svladavanje novih znanja usmjeren upravo pružanju najviše razine profesionalnog djelovanja korisniku.